

„Fra Amtets Nordøstgrænse“.

(Rudegaard og Rudersdals Kro).

Af L. P. Petersen.

Naar man ad Kongevejen København—Helsingør har passeret Gelsbakke og Nyholte og derefter møjsommelig arbejdet sig op ad endnu en stor Bakke (Rudersdals Bakke), kommer man til Rudersdals Kro. Benævnelsen Dal for et saa højtliggende Punkt lyder lidt misvisende og maa heller ikke tages helt bogstaveligt; Rudersdals Kro hed i forrige Tider „Rude-Stald“ og var oprindelig bygget for det kgl. Herskabs „Relaisheste“¹⁾ (Skifteheste). Rude, oprindelig Rode eller Raade, er det gamle Ord for „rydde“; det siger os, at Stedet i gamle Dage har været bevokset med Skov; Stald er i Tidens Løb i Folkemunde forvandlet til Dal, og saaledes er Rude-Stald blevet til Rudersdal. Ved kgl. Resolution af 23. Septbr. 1735 fik en Jens Povlsen Privilegium til at drive Krohold i Rudersdal mod at tage sine Varer ved det paa Holtegaard privilegerede Krohold²⁾; han var ogsaa fritaget for at svare Afgift af Kroen,

¹⁾ Rentekammerskrivelse af 12. Maj 1731.

²⁾ Thomas Jensen Dobbeltsteen af Heltegaard fik 18. Maj 1689 Privilegium paa at forsyne alle Bønder og Kroer i Søllerød, Karlebo, Blovstrød og Birkerød Sogne (Rungsted undtaget) med Brændevin, mod at han skulde købe Kongens Landgildekorn af Søllerød Sogn og Hørsholm Birk efter Kapitels Køb.

men skulde til Gengæld holde en Stald til fri Afbenyttelse for de kgl. Heste paa deres Kongerejser. Umiddelbart Syd for Kroen fører en Vej (Rudersdalsvej) fra Kongevejen over Øverød, Holte og Sandbjerg; denne Vej er maaske Resterne af den oprindelige Kongevej til Hørsholm; den nuværende Kongevej er nemlig først paabegyndt i Midten af det 18de Aarh., men i et Brev fra Fr. II til Gert Rantzau (1587) omtales „den ny Vej fra Hørsholm til Raade paa Hørsholm Len“. Der er altsaa allerede den Gang anlagt en ny Vej fra Hørsholm til det nuværende Rudersdal, og denne er næppe gaaet gennem Rudeskov, der dengang var et stort Overdrev, men vistnok over Holte, Sandbjerg og Ubberød; saaledes gik den i alt Fald, da Sofie Magdalene overtog Hørsholm 1731¹⁾.

Lidt Nord for Kroen, hvor Kongevejen til Frederiksborg og Helsingør skilles, ligger Rudegaard; skønt Rudegaard og Rudersdal, saavidt vides, ikke har haft fælles Ejer, og der heller ikke paa anden Maade kan paavises nogen Forbindelse mellem dem, betragtes de i Almindelighed som et sammenhørende Distrikt; man bruger f. Eks. i daglig Tale: N. N. af Rudersdal som Fællesbenævnelse for Beboere saavel fra Rudegaard som Rudersdal. Rudersdal giver saaledes, skønt mindst af Areal, Distriktet Navn.

Rudegaard var oprindelig en almindelig Bondegaard, derefter blev den en Tid Skovridergaard, og af et Forpagtningsbrev 1627 fra Chr. IV til Lensmand Frederik Urne ses, at Gaarden den Gang har været Stutterigaard; — der findes nemlig blandt Betingelserne: Hø og Strøelse til de Heste, Kongen holdt staaende paa Gaarden „Rode“.

Svenskekrigene 1657—60 satte dybe Spor paa denne Egn; som bekendt var Præsten i Birkerød, Henrik Gerner, en af Hovedmændene i Planen om at tilbageerobre Kronborg, og skønt Planen røbedes for tidligt og derfor mislykkedes, saa Svenskerne efter den Tid Oprørere over-

1) C. Christensen: „Hørsholms Historie“.

alt paa Egnen og behandlede den derfor unødigt haardt. Præstegaarden i Birkerød plyndredes gentagne Gange, og mange af Egnens Gaarde ødelagdes. Et Tingsvidne af 7. Febr. 1661 beretter bl. a., at der af Fjenden er afbrudt og øde 2 Gaarde i Ravnsnæs, 4 i Bistrup, 1 i Skovrød og 1 i Rude. Om Rudegaard blev afbrændt eller blot forladt, forlyder intet bestemt, men da Fr. III efter Krigen skænkede Dronning Sofie Amalie Hørsholm Gods, hvortil han føjede Søllerød Sogn, blev Gaarden lagt under Dronninggaard og drevet sammen med denne. I Jordebogen af 1668 hedder det herom: Rude var da alt lagt til Dronninggaard, og lod Hendes Maj. den selv bebruge. Efter Sofie Amalies Død (1685) kom Søllerød Sogn med Dronninggaard atter under Kbh.s Amt, medens Rudegaard og Rudersdal vedblev at høre under Hørsholm Birk, og fra den Tid stammer rimeligvis den dobbelte Tilværelse, Distriktet førte lige indtil Slutningen af det 19de Aarh., idet det regnedes baade til Frbg. og Kbhvn.s Amt. I Sterms Beskrivelse af Kbh.s Amt 1834 hedder det: Rudegaard, en enlig Selvejergaard, som har et Areal af 111 Tdr. Land uden særskilt Hartkorn, ligger der, hvor Kongevejen til Helsingør og Frederiksborg skilles ad, og regnedes forhen til Søllerød Sogn, men hører nu til Birkerød; det samme er Tilfældet med Rudersdals Kro og Gæstgiveri, der ligger ved Helsingørs Landevej, lidet Syd for Rudegaard; dog høre begge Ejendomme under Søllerød Skole-distrikt ¹⁾).

1) Følgende lille Skolehistorie fra 1860'erne viser, at der ogsaa har hersket nogen Tvivl om Distriktets Stilling paa dette Omraade:

Indtil i 1870'erne var det fra gammel Tid Skik og Brug, at Distriktets Børn blev døbt i Birkerød, men gik i Skole i Søllerød, hvor Læreren dog nærmest betragtede dem som Uvedkommende, som han kunde beholde eller vise bort efter Behag; han yndede saaledes at true med at sende dem, der ikke udviste tilstrækkelig Flid, til Birkerød. Om denne Trusel var Aarsag til, at Distriktets Børn gennemgaaende var de bedste i Skolen, tør jeg ikke paastaa, men den har muligvis

Saa længe Hørsholm Birk hørte under Kronen, var det ganske naturligt, at Rudegaard og Rudersdal regnedes med hertil, begge havde jo fra gammel Tid været knyttet til Hørsholm Gods; dog har der ogsaa dengang hersket Tvivl om, hvilket Amt Distriktet egentlig tilhørte; i en Indberetning fra 1743 hedder det saaledes: „Rudestald, som ogsaa gemeenlig kaldes Rudersdal, ligger under Birkerød tæt ved Konge-Porten, Beboerne derpaa svare deres Familie- og Foldeskate paa Hirschholms Amtstue, men for det øvrige er det icke fuldkommen oplyst, hvem af begge, enten Kiøbenhavns eller Hirschholms Amt, den øvrige Herlighed derover bør have, hvorover imellem Betienterne Tvistighed desangaaende undertiden er forefalden“¹⁾. Den saakaldte „Herlighed“ har vistnok paa den Tid indskrænket sig til selve Kroen og maaske Rudegaard, thi om nogen videre Bebyggelse har her næppe været Tale før efter Udskiftningen, og selv da er det kun gaaet langsomt; endnu omkring 1870, altsaa ca. 100 Aar senere, fandtes der i hele Distriktet, Gaard og Kro undtaget, kun 9 Huse. Om selve Kroen paa den Tid har været nogen „Herlighed“, maa vist ogsaa staa hen; dens Beliggenhed ved 2 Kongeveje, paa hvilke almen Færdsel var strængt forbudt, tyder ikke paa, at den har været nogen Guld-

bidraget dertil. Læreren beviste ogsaa engang, at det med Bortvisningen ikke var nogen tom Trusel; en Familie med en 10-aarig Dreng tilflyttede Distriktet, og Drengen sendtes til Søllerød Skole; det viste sig, at Drengens Forkundskaber var meget mangelfulde, og det var ham umuligt at følge med sine Jævnaldrende i Skolen. Læreren henviste ham derfor til Skolen i Birkerød, hvor han formentlig rettelig hørte hjemme; Læreren i Birkerød sendte ham imidlertid tilbage med den Motivering, at naar Læreren i Søllerød tog alle de flinke Børn fra Distriktet, kunde han gerne tage de tungnemme med. Den arme Dreng var saaledes udelukket fra at søge Skolen (hvad han forøvrigt ikke tog sig videre nær), og det varede en rum Tid, inden Sagen blev afgjort derhen, at Søllerød Skole skulde optage ham.

¹⁾ Jessen: Samlinger til Frbg. og Kronbg. Amters Beskrivelse.

grube. Kongevejenes Afspærring ligger langt tilbage i Tiden, allerede Chr. III og Fr. II havde forbeholdt sig særlige Veje, bl. a. mellem København og Frederiksborg, og Fr. IV udstedte 1718 og 1725 ny Forbud mod Færdsel paa disse Veje. Da Forbudet ikke overholdtes, blev der (1735) beordret Militær-Patrouiller til at „passe paa Kongens egne partikulaire Kongeveie paa Kiøbenhavns og og Hirschholms Amter“¹⁾. Militærbevogtningen vedvarede indtil 1766, da Vejene endelig aabnedes for almindelig Færdsel. Kromændene ved Kongevejene, deriblandt ogsaa Kromanden i Rudersdal, fik hver 20 Rdl i Erstatning for Afgang i Næring — for at de skulde lade være at oplukke Porte og Bomme „ved egne Instrumenter og Inventioner“ eller gøre sig Veje gennem deres Gaarde eller andre Sideveje for at komme uden om Portene¹⁾. End ikke dette Forbud gjorde den tilsigtede Nytte; der verserer endnu blandt gamle Folk paa Egnen overleverede (maaske ogsaa overdrevne) Fortællinger fra hin Tid om, hvorledes Bønderne ved Kromandens Hjælp, trods Bomme, Porte og Militær, jævnlig færdedes paa den forbudte Vej; enkelte blev vel paagrebne og straffede, men dette æggede kun andre til at udspekulere ny Tricks for at narre Soldaterne, og der herskede saaledes en bestandig Krigstilstand paa Kongevejene lige indtil 1766.

Omtrent samtidig hermed begyndte Udskiftningen paa Hørsholm Amt, og noget senere (1786) fulgte Skovudskiftningen; navnlig denne sidste har haft stor Indflydelse paa Fastsættelsen af Amtets Nordøstgrænse og følgelig ogsaa paa det her omhandlede Distrikt; den nuværende Rudekov bestod forinden Udskiftningen af flere smaa Skove og Skovpartier, vanrøgtede og næsten ødelagte af Vildtet, løsgaaende Kreaturer og — ulovlig Skovhugst. Imellem disse Smaaskove fandtes Overdrev, Moser og Enge, og det hele dannede et stort Virvar, som endog de respektive Ejere havde Vanskelighed ved at finde Rede i. Ved

¹⁾ C. Christensen: Hørsholms Historie.

Udskiftningen dannedes dels ved Køb¹⁾, dels ved Mageskifte Rammen for den nuværende Rudeskov, der som en Kile skyder sig ind i Københavns Amt, og til Gengæld strækker Kbh.s Amt sig mod Nord og Øst omtrent til Sandbjerg By og Smidstrup. Topografisk set vilde det naturligste have været, at Distriktet Rudersdal var blevet delt saaledes, at Rudersdal var lagt under Kbh.s Amt og Rudegaard under Frbg. Amt, jfr. Amtskortet over Sjælland; topografiske Hensyn er jo imidlertid ikke afgørende ved Fastsættelse af Amtsgrænser, og Distriktet blev betragtet som sammenhørende og — fremdeles regnet til begge Amter. Den endelige Fastsættelse af Grænsen for Frbg. Amt 1793 bragte ingen Forandring i dette Forhold, og først i Slutningen af det 19de Aarh. blev Distriktet officielt inddraget under Kbh.s Amt. Indlemmelsen maa være gaaet ret stille af, thi end ikke en saa ny og ellers paalidelig Kilde som Trap: „Danmark“ er rigtig paa det rene med Forholdet; der anføres saaledes under Birkerød: „Rudegaard og Rudersdals Kro, Søllerød Sogn, høre i gejstlig Henseende til Birkerød Sogn“, og under Søllerød: „Rudersdals Distrikt hørte indtil 1891 i gejstlig Henseende til Birkerød Sogn.“ Gaar man ud fra, at et saa gammelt Stridspunkt har taget mange Aars Forhandlinger, inden det blev endeligt ordnet, kan den sidste Angivelse være rigtig, men i Realiteten blev Forholdet vistnok ordnet ca. 20 Aar tidligere; hos en Husmand ved Rudersdal har jeg nemlig set Skattekvitteringer baade fra Birkerød og Søllerød Sogn for en lang Aarrække og indtil Slutningen af 1871; vedkommende Husmand maatte f. Eks. i Slutningen af 60'erne betale til Birkerød 4 Mk. 12 Sk., til Søllerød 5 Mk. 12 Sk. aarlig samt i Præstepenge²⁾ 3 Mk. til hvert Sogn. Dette

1) Kommissionen for Skovudskiftningen købte saaledes 200 Tdr. Land af Ebberødgaards samt en Del af Gl. Holtes og Øverøds Jorder.

2) Husmændene var fra gammel Tid pligtige at udføre 1 Dags Arbejde aarlig for Præsten; ved Hoveriets Ophævelse sattes Erstatningen herfor til 3 Mk., der blandt Almuen kaldtes Præstepenge.

var paa den Tid en hel Kapital for en Husmand, og min Hjemmelsmand gjorde da ogsaa adskillige Forsøg paa at faa Skatten nedsat eller blive fritaget for at betale til det ene Sogn. Han blev dog stadig holdt hen med Snak, indtil han fik daværende Rigsdagsmand P. Hansen af Øverød til at tage sig af Sagen; med Udgangen af 1871 blev han helt fritaget for at betale Skat til Birkerød og skulde fremtidig til Søllerød kun betale 1 Rigsort halvårlig; samtidig bortfaldt Præstepengene til begge Sogne. Man kan vist roligt gaa ud fra, at denne Ordning, om ikke straks, saa dog ret snart efter er udstrakt ogsaa til de øvrige Beboere af Distriktet; Sager af denne Art rygtes hurtigt og drøftes indgaaende paa Landet, og de respektive Sogneraad har sikkert ikke faaet Fred, før en tilfredsstillende Ordning var indført. Distriktets Areal var efter Udskiftningen omtrent som nu, Rudegaards Tilliggende angives til 111, Rudersdals til 22 Tdr. L.; Jorden var af ringe Bonitet, endnu 1839 angiver Hage i sin Beskrivelse af Kbh.s Amt Jorderne i Søllerød Sogn til $24\frac{3}{4}$ Td. L. pr. Td. Hartkorn, og Jorden her i Distriktet hørte dengang til Egnens daarligste. Udskiftningen havde heller ikke samme Virkning her som saa mange andre Steder, det tog lang Tid, inden der sporedes nogen videre Fremgang i Jordens Dyrkning. Distriktet var jo ikke henvist til Landbruget alene, Rudersdal havde sin Kroholdsret, som efter Kongevejens Aabning for almindelig Færdsel var ret indbringende, Rudegaard var paa Grund af sin smukke Beliggenhed stadig søgt som Lystgaard og kom derfor aldrig i egentlig Bondeeje. Jordens Dyrkning blev derfor nærmest en Biting, og det varede meget længe, inden Driften tilnærmelsesvis kunde svare sig. Som før anført var Jordens Kvalitet kun ringe, og regelmæssig Dyrkning vanskeliggjordes yderligere ved det stærkt bakkede Terræn; paa den nordligste Del af Rudegaards Mark stod endnu i 1860'erne Rester af tidligere Skov, paa Toppen af Bakkerne voksede kun Lyng; den vestlige Del var Eng og Tørvemose, og kun mod Syd, altsaa nærmest Gaarden og den nuværende Frederikslunds

Skov, var et større Areal tildels opdyrket; men ogsaa her lod Kvaliteten meget tilbage at ønske, Jorden var overalt sandet og rig paa Sten.

Det er indlysende, at Kreaturholdet under disse Forhold kun kunde være yderst ringe; i Begyndelsen af det 19de Aarh. — Gaarden var dengang i Familien Rists Besiddelse¹⁾ — bestod Besætningen saaledes foruden af nogle Heste kun af 2 Køer og nogle Faar; det var saa sparsomt med Foder, at naar der f. Eks. om Vinteren fødtes et Føl eller en Kalv, maatte de dræbes, fordi det var umuligt at skaffe Foder til dem. — Tørvemosen, der ellers paa den Tid var en Indtægtskilde for denne Egn, væsentlig fordi Bønderne holdt mere af at handle med Tørv end at dyrke Jorden, egnede sig ikke til Udnyttelse i større Stil, dels fordi der laa noget afsides, og dels fordi den i Kvalitet ikke stod Maal med Egnens andre Moser. Rudegaard har siden den Tid haft adskillige Ejere, 1844 ejedes den saaledes af en Malermester Schmitz; Tid efter anden blev Jorden vel noget forbedret, men det var dog først, efter at Proprietær Luni 1868 havde købt Gaarden, at der blev taget rationelt fat paa dens Drift. Luni havde det store Fortrin fremfor de fleste tidligere Ejere at være velhavende, han nærede tillige stor Interesse for Landvæsen, og hvor det drejede sig om Forbedringer, var han ikke karrig. Det var ikke Smaasummer, han ofrede paa Bygninger, Besætning og Jord, men det lykkedes ham ogsaa i forholdsvis kort Tid næsten at fordoble Ejendommens Værdi. Da Luni overtog Gaarden, trængte Bygningerne stærkt til Reparation; en saadan blev straks paabegyndt og saa grundigt udført, at der i Slutningen af 1869 ikke var andet tilbage af de gamle Bygninger end Laden, og ogsaa denne blev fuldstændig istandsat og helt som ny, saaledes at Resultatet af det første Aars Arbejde var en helt ny Gaard, solidt bygget og ret praktisk indrettet. Hovedbygningens Ydre gør efter Nutidens Smag vel et noget

¹⁾ Overkrigskommissar H. U. Rist, død 1840.

tungt Indtryk, men efter Datidens Fordringer var den helt herskabelig. Besætningens Tilstand svarede ved Overtagelsen ganske til Bygningernes, og Lunis næste Opgave blev derfor at forbedre denne; helst vilde han have løst Opgaven med samme Fart og Grundighed som ved Bygningerne, saa at han i Løbet af et Par Aar kunde have en Mønstergaard, men han erfarede snart, at med Penge alene kunde Vanskelighederne ikke overvindes; det, der fordredes, var, foruden Penge, hovedsagelig Arbejde, Tid og atter Arbejde. Bakkerne blev ret hurtigt rensede for Lyng, men det, der voksede i Stedet, var ikke synderligt mere værdifuldt: at frembringe godt Agerland her, lod sig ikke gøre paa kort Tid; Engene lod ogsaa meget tilbage at ønske; kort sagt, hele Arealet trængte i høj Grad til at komme under Kultur. Nordbanen, der aabnedes 1864, bragte nogen Forstyrrelse i Egnens Ejendomsforhold, bl. a. skilte den ca. 14 Tdr. L.¹⁾ af Rudegaards Mark fra det øvrige Areal; paa lignende Maade skilte den Markerne for et Par af Bistrups Bønder; men fraset den Ulempe, det kan være at have Mark paa begge Sider af Banelegemet, har Banens Anlæg været til stor Gavn for Lodsejerne i det Engdrag, den her gennemskærer. Tværs gennem Engene løber en lille Aa, der forbinder de nu udtørrede Ebberød og Skovrød Søer med Fursøen; forinden Banedæmningen byggedes, var disse Enge mere eller mindre ubrugelige, navnlig ved Vintre med megen Sne stod der altid for meget Vand i dem; Lodsejerne kunde ikke blive enige om at lade de Arbejder udføre, som var nødvendige for at forebygge Oversvømmelse, følgelig havde de som oftest kun Ærgrelse af disse Enge. Banens Anlæg medførte en Regulering af Vandløbet, hvilket gjorde det forholdsvis let for Lodsejerne at lede det overflødige Vand bort fra Engene. Faa Aar efter at Luni havde overtaget Rudegaard, var denne Gaards Enge, navnlig paa Banens østlige Side, saa

¹⁾ Det afskaarne Stykke er for faa Aar siden solgt til en Gaardejer i Bistrup og hører altsaa nu til Frbg. Amt.

gode, at en stor Del af dem kunde benyttes til Agerland.

Vejen til Bistrup, den saakaldte „Vasevej“ eller „Bistrups Vaser“, som den kaldes i daglig Tale, udgik tidligere fra Kongevejen umiddelbart Nord for Rudegaard; da Lini overtog Gaarden, var denne Vej yderst slet og trængte til at omlægges; han foreslog da at anlægge en helt ny Vej lidt nordligere, lige nedenfor Bakken (Morten Mands Bakke), hvor en Lavning mellem to Højdedrag vilde afgive en udmærket Plads for Vejen, som derved tillige vilde blive noget kortere og mindre stejl end den gamle, og tilbød yderligere at give de nødvendige Sten til Vejens Anlæg¹⁾, hvis denne blev anlagt paa det af ham foreslaaede Sted. Dette vedtoges, og i Aarene 1870—71 blev saa den nuværende Vej anlagt, hvorefter den tidligere nedlagdes og Tid efter anden kom under Ploven.

Da den ny Vej var færdig, overtoges den af Kbh.s Amts Vejvæsen; samtidig fastsattes Grænsen mellem Kbh.s og Frbg. Amters Vejvæsen, og Sten 15, omtrent 100 Al. Syd for Vasevejen, danner fra den Tid Skel mellem de to Amter; man kan siden den Tid have det Særsyn, at Sneen om Vinteren kan være ryddet bort paa Vasevejen og det nordligste Stykke af Morten Mands Bakke, medens den øvrige Del af Bakken er uryddet, eller omvendt, eftersom Frbg. eller Kbh.s Amts Snekastere kommer først.

Den 23. Juni 1878 døde Luni; lykkedes det ham end ikke at faa Rudegaard omdannet til Mønstergaard i Ordets egentlige Betydning, naaede han dog at oparbejde den saaledes, at den saavel med Hensyn til Agerbrug som til Besætning var fuldt ud tidssvarende og paa Højde med Egnens bedste. Ved Lunis Død gik Gaarden over til hans 2 Brodersønner, der dog kort efter solgte den til Proprietær Madelung; denne solgte efter faa Aars Forløb atter Gaarden til Proprietær Jensen, der 1891 solgte den til den nuværende Ejer, Grosserer Angel. Af Gaarden er nu egent-

¹⁾ De fleste af de til Vejen anvendte Sten er opgravede paa Rudegaards Mark.

lig kun Navnet tilbage, idet hele Arealet, med Undtagelse af Haven og en lille Lystskov, for nogle Aar siden udstykkedes til Villagrunde. Der er allerede opført adskillige Villaer, og det er kun et Tidsspørgsmaal, naar Størstedelen af Arealet er forvandlet til Villaby.

Rudersdals Kro har i tidligere Tid ligesom Rudegaard haft forskellige Ejere, som ikke lagde synderlig Vægt paa Landbrug; Indtægten af Kroholdet kunde jo mageligt føde sin Mand, hvorfor saa slide mere i den daarlige Jord end højst nødvendigt. I Midten af 1860'erne købtes Kroen af daværende Smed i Bregnerød, Niels Olsen, og i ham fik Kroen endelig en Ejer, som ikke kun tænkte paa at nyde Indtægten af Kroholdet, men ogsaa vilde udnytte Ejendommens Land- og Tørvebrug; navnlig det sidste kastede han sig over med stor Energi, og da Tørvene var gode af Kvalitet, og Mosens Beliggenhed umiddelbart ved Kongevejen gjorde dem let sælgelige, varede det ikke længe, før Mosen gav en i Forhold til sin Størrelse betydelig Indtægt. Skønt der langtfra blev taget nænsomt paa Tørvemosen, holdt den i adskillige Aar; endnu i Slutningen af 80'erne lavedes der Tørv paa den; nu er den forvandlet til en henrivende lille Sø. Som gammel Smed havde Niels Olsen naturligvis indrettet sig en Smedie ved Kroen; han smedede dog kun til Husbehov; han forsøgte sig ogsaa som Kulsvier, men opgav det hurtigt igen, da det viste sig urentabelt, fordi Materialet var for dyrt og Kullenes Kvalitet ikke stod paa Højde med de indførte svenske.

Hvad selve Kroen angaar, da har den i høj Grad været afhængig af Færdselen paa Kongevejen, og denne var helt, indtil Jernbanen kom, atter afhængig af Københavns økonomiske Tilstand. Vi har hørt, hvorledes Kroen var stillet under Kongevejens Afspærring; da denne ophævedes, kom der en Opgangsperiode, som varede indtil Krigen med England og Sverige; efter Krigens Afslutning kom der atter gode Tider for Kroen, og disse vedvarede indtil helt ind i 80'erne. Kroen har jo intet Opland, og det Pub-

likum, der søgte den, var næsten udelukkende Bønder, Handelsmænd og Prangere paa deres Rejser til og fra København; Kul- og Tørvehandelens Glansperiode var Kroens bedste Tid, dens Beliggenhed omtrent midt imellem København og Hillerød gjorde den til fast Holdsted for næsten alle vejfarende — det hed sig: for at Hestene kunde faa Foder og Hvile — men i Virkeligheden var det vist mere, for at Kusken kunde faa sig en „Hjertestyrkning“ og — som oftest et Slag Kort. Dette Publikum stillede ikke store Fordringer, og Kroen kunde derfor i en lang Aarrække bevare sit gamle primitive Præg, „den højst middelmaadige Kro Rudersdal“ kaldtes den i 1822¹⁾, og denne Betegnelse passede endnu 50 Aar senere. Da havde Bønderne omsider indset, at det lønnede sig bedre at drive Jorden end stadig at ligge paa Kongevejen; Tørv var ikke mere synderlig efterspurgt i København, de større Handelsmænd var blevne til Kommissionærer og benyttede hovedsagelig Jernbanen som Transportmiddel, de smaa maatte, for i det hele taget at kunne eksistere, udnytte Tiden og give Afkald paa deres tidligere lange Ophold paa Kroerne. Rudersdals Kro blev saaledes lidt efter lidt forladt af sine Stanggæster; kun paa Markedsdage og store Torvedage i Hillerød samt i December, naar Handelen med Juletræer flourer, kan der endnu udfolde sig lidt Kroliv, der dog kun svagt minder om gamle Dage. Imidlertid har Kroen nu faaet et helt nyt Publikum i de mange Københavnerne, der om Sommeren besøger den smukke Egn, og naar den med Tiden bliver lidt mere moderniseret, har den Betingelser for at blive en yndet Sommerrestaurant.

Endnu maa nævnes det lille Hus, der ligger ved Rude-
skov, lige ud for den tidligere omtalte „Vasevej“; her er gennem tre Generationer drevet og drives endnu en Art Husflid, som tidligere var ret almindelig paa denne Egn, nemlig Kostebinding.

I Begyndelsen af det 19de Aarh., medens Rudegaard

1) I. L. Beecken: En Lystrejse over Sundet. Kbh. 1822.

ejedes af Rist, kom en ung Bonde, Niels Jørgensen af Høsterkøb, til Rudegaard som Bestyrer; som før omtalt var der paa den Tid ikke meget at bestyre; han fik da heller ingen Løn, men var i Lighed med de saakaldte „Fælligsbryder“ i gamle Dage delagtig i Gaardens Indtægt, d. v. s. han skulde dyrke Jorden og deraf skaffe Underholdet til sig og Familie og — helst ogsaa til Gaardens Ejer. 1844 fik Niels Jørgensen det nævnte Hus i Fæste for 12 Rdl. Sølv aarlig; Huset havde et Jordtilliggende af lidt over 6 Skpr. L. Det har siden den Tid været i samme Families Eje og tilhører nu Sønnesønnen, Niels Olsen. Niels Jørgensen nedsatte sig som „Handelsmand“ og handlede med Tørv, Brænde og hvad ellers forekom af Handelsvare, og om Vinteren, naar Frost og Sne lagde Hindringer i Vejen for Handelen, bandt han Koste.

Som Husflid betragtet var Kostebinding endnu paa den Tid ret indbringende; Risene var billige og Skoven saaa tæt ved, at Transporten ikke voldte Vanskeligheder. Senere er Risene bleven dyrere, Forbruget af denne Art Koste aftaget, og nu er Niels Olsen den eneste her paa Egnen, der om Vinteren driver Kostebinding og med Held formaar at konkurrere med de indførte svenske Koste.

*

*

*

Om Oprindelsen til Navnet „Morten Mands Bakke“, der kun kendes og bruges af Egnens Beboere og enkelte stedkendte vejfarende, fortælles følgende Historie, der antagelig skriver sig fra 1820'erne. Landet var atter ved at komme til Kræfter efter den langvarige Krig, og Tørv var en meget efterspurgt Vare i København. Hørsholm Birk dannede et Slags Centrum for Tørvehandelen paa den Tid; Egnen om Birkerød, Bløvstrød og Bregnerød levede næsten udelukkende af at producere og handle med Tørv; ikke alene Bønderne, men ogsaa mange Husmænd og Indsiddere drev denne Forretning; blot en Mand kunde købe (undertiden ogsaa laane eller leje) en Hest eller to og en

gammel Vogn, saa var han straks „Handelsmand“, og saa kunde Forretningen begynde. Egnens Heste var dog som oftest kun middelmaadige, Vognene smaa og skrøbelige, og det varede derfor ikke længe, før der i København og andre Steder var Folk, som fik Færten af, at Tørvehandel var noget, hvorpaa der ogsaa kunde tjenes Penge. Det var som Regel Vognmænd og lign. i København, dog var der ogsaa Bønder fra Amager imellem, og da disse Folk som Regel havde, hvad Egnens Beboere manglede, nemlig Penge og gode Køretøjer, var det dem en let Sag at optage Konkurrencen. De fremmede dannede snart „Interessentskaber“, som forud opkøbte alt, hvad større Gaarde, undertiden endog hele Byer, kunde producere af Tørv; fra København udsendtes hele „Vogntog“ efter Tørv; der var endnu saa megen Respekt for Kulsviernes berømte 5 Vognkæppe, at de fremmede Vogne ikke gerne kørte paa Landevejen enkeltvis og navnlig ikke om Natten; man fulgtes helst ad i Flok baade ud og hjem, og den ene hjalp den anden med Læsningen for at faa Følgeskab hjem. Et saadant Vogntog, bestaaende af 13 Vogne, havde er Dag hentet Tørv i Nærheden af Bregnerød; paa Hjemvejen skete det Uheld, at et Hjul løb af en af Vognene, hvorved Vognen væltede, og dens Ejer, Morten Mand, der gik ved Siden af Vognen op ad Bakken, kom ind under Læsset og dræbtes paa Stedet. Ulykken skete paa Toppen af Bakken umiddelbart før Rudegaard, og siden den Tid kaldes Bakken „Morten Mands Bakke“.

En anden Forklaring paa Navnets Oprindelse gaar ganske simpelt ud paa, at der i et Hus ved Bakken en Gang har boet en Mand ved Navn Morten med Tilnavnet Mand“, og at Bakken har faaet Navn efter ham. Det Hus, der her menes, laa indtil 1869 ved Bakkens Top tæt op til Rudeskovs sydvestlige Hjørne; det havde et daarligt Ry, og ingen ordentlige Folk vilde bo i det, bl. a. fordi det hed sig, at Morderen Ole Kollerød havde haft sit Tilhold der. Da Huset efterhaanden var blevet gammelt og forfaldent, lod Luni det nedrive.